

Zmiany w definicjach agregatów monetarnych
wprowadzane począwszy od informacji na koniec marca 2002 r.

Narodowy Bank Polski rozpoczął wdrażanie standardów Europejskiego Banku Centralnego w statystyce monetarnej. Podstawowe prace w tym zakresie zaplanowane zostały na dwa etapy: w pierwszym etapie zmodyfikowano zasady klasyfikacji sektorowej podmiotów oraz definicje agregatów monetarnych, w drugim etapie rozszerzony zostanie zakres pozyskiwanych danych o szczegółowe informacje wymagane przez EBC.

Począwszy zatem od danych na koniec marca br. zasady klasyfikacji sektorowej podmiotów stosowane przez banki przy sporządzaniu tzw. informacji przyspieszonej (dekadowej) oraz miesięcznej sprawozdawczości bilansowej zgodne będą z wymogami ESA95¹, obowiązującymi w krajach UE. Zmiana ta umożliwiła wyliczenie podaży pieniądza M3 – głównej miary pieniądza stosowanej przez kraje zrzeszone w ESBC oraz czynników jego kreacji zgodnie z definicjami stosowanymi przez EBC.

Począwszy zatem od publikacji informacji statystycznych na koniec marca br. zmieniony zostanie układ prezentacyjny tzw. bilansu skonsolidowanego systemu bankowego (obecnie zetsawienie to zatytułowane będzie „Podaż pieniądza M3 oraz czynniki jego kreacji”) oraz definicje podstawowych agregatów monetarnych.

Poniżej omówione zostały podstawowe definicje wraz ze wskazaniem wprowadzanych zmian.

Aby umożliwić użytkownikom danych kontynuowanie prac analitycznych Departament Statystyki NBP podjął się opracowania porównywalnych szeregów czasowych danych statystycznych, czyli wyliczenia wielkości podstawowych kategorii monetarnych zgodnie z obowiązującymi począwszy od końca marca definicjami, dla wcześniejszych okresów sprawozdawczych. Z uwagi na brak wystarczającej szczegółowości danych w dotychczasowym układzie sprawozdawczym, w niektórych przypadkach należało przyjąć pewne założenia upraszczające lub oprzeć się na szacunkach. W niektórych przypadkach

---

¹ European System of Accounts 1995 – standard europejski zawierający zasady klasyfikacji sektorowej w statystyce pieniężno-bankowej obszaru euro wprowadzony Rozporządzeniem Rady Nr 2223/96 z czerwca 1996 r. w sprawie europejskiego systemu rachunków narodowych i regionalnych we Wspólnocie.

oparto się na dodatkowo pozyskanych danych z instytucji zewnętrznych (ZUS, KRUS, kasy chorych). W opracowaniu przedstawiono główne założenia, które stały się podstawą szacunków oraz źródła pozyskanych dodatkowych danych. W szczególności oszacowane zostały wielkości należności i zobowiązań przedsiębiorców indywidualnych zatrudniających do 9 osób włącznie, które zostały zaliczone do należności i zobowiązań gospodarstw domowych. Pragniemy podkreślić, że weryfikacja zastosowanych metod szacunków możliwa będzie dopiero po dokonaniu przez wszystkie banki prawidłowego rozklasyfikowania operacji z przedsiębiorcami indywidualnymi w oparciu o wprowadzone kryterium zatrudnienia. W chwili obecnej danych dotyczących tego elementu przesłanych przez banki nie można uznać za w pełni wiarygodne. Z uwagi na trwający jeszcze proces weryfikacji informacji oraz ewentualne korekty zastosowanych metod szacunków **opublikowane szeregi czasowe należy traktować jako wstępne**. Z tych powodów, weryfikacji mogą podlegać również opublikowane **dane na koniec marca br., które należy także traktować jako wstępne**.

Zmiany zasad klasyfikacji sektorowej podmiotów

Podstawowe zmiany w tym zakresie dotyczą:

- w **sektorze finansowym** wprowadzono nowy podział na podsektory: monetarne instytucje finansowe (bank centralny + pozostałe monetarne instytucje finansowe), instytucje ubezpieczeniowe i fundusze emerytalne, pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, pomocnicze instytucje finansowe.
- Dotychczas stosowane pojęcie "banki" zastąpiono pojęciem "pozostałe monetarne instytucje finansowe". Pod pojęciem **monetarnych instytucji**, zgodnie z definicją EBC, rozumiemy instytucje finansowe, których działalność polega na przyjmowaniu depozytów i/lub bliskich substytutów depozytów od podmiotów innych niż monetarne instytucje finansowe oraz udzielaniu kredytów i/lub inwestowaniu w papiery wartościowe na własny rachunek. **Obecnie w Polsce pod pojęciem tym należy rozumieć jedynie banki**.
- Decyzja o włączeniu innych podmiotów (np. spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych – SKOK) uzależniona jest od przyjęcia odpowiednich uregulowań prawnych. Do tego czasu SKOK-i klasyfikowane są do podsektora pozostałych instytucji pośrednictwa finansowego.

Z dotychczasowego podsektora "pozostałe jednostki finansowe" część podmiotów utworzyło podsektor "pozostałych instytucji pośrednictwa finansowego" (SKOK-i, przedsiębiorstwa leasingu finansowego, przedsiębiorstwa factoringowe, domy maklerskie, fundusze inwestycyjne oraz firmy utworzone w celu sekurytyzacji aktywów), a pozostałe objęte zostały podsektorem "pomocniczych instytucji finansowych" (np. kantory, giełdy papierów wartościowych, instytucje sprzedaży ratalnej);

- **sektor niefinansowy** składa się obecnie z następujących podsektorów: „przedsiębiorstwa i spółki państwowe”, „przedsiębiorstwa i spółki prywatne oraz spółdzielnie”, „przedsiębiorcy indywidualni”, „rolnicy indywidualni”, „osoby prywatne”, „instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych”. Dotychczasowy podsektor "przedsiębiorców indywidualnych" ulega zawężeniu w związku z wprowadzeniem nowego kryterium kwalifikacji, a mianowicie liczby zatrudnionych. "Przedsiębiorcy indywidualni" obejmować będą osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i zatrudniające do 9 osób włącznie, natomiast przedsiębiorcy zatrudniający więcej niż 9 osób zaliczeni zostali do podsektora "przedsiębiorstwa i spółki prywatne oraz spółdzielnie". Wprowadzono również nowy podsektor "instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych", obejmujący większość jednostek zaliczanych dotychczas do "pozostałych jednostek niefinansowych". Zwracamy uwagę, że w materiałach publikacyjnych NBP, w tym również w tzw. informacji przyspieszonej (dekadowej) zgodnie ze standardami UE, występować będzie pojęcie "**gospodarstwa domowe**" obejmujące "przedsiębiorców indywidualnych", "osoby prywatne" i "rolników indywidualnych". W materiałach publikacyjnych sporządzanych w oparciu o miesięczne dane bilansowe, w celu uzyskania porównywalności z dotychczasowymi szeregami, stworzona zostanie możliwość wyodrębnienia danych dla dotychczasowego podsektora „osób prywatnych”. W publikacjach stosowane będzie także pojęcie „**przedsiębiorstwa**” obejmujące „przedsiębiorstwa i spółki państwowe” i „przedsiębiorstwa i spółki prywatne oraz spółdzielnie”. W porównaniu z dotychczas stosowanym określeniem „podmioty gospodarcze” pojęcie „przedsiębiorstw” jest węższe o „rolników indywidualnych”, i „przedsiębiorców indywidualnych” zatrudniających do 9 osób włącznie (zaliczonych do gospodarstw domowych) oraz „instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych” i „niemonetarne instytucje finansowe” (wykazywane teraz odrębnie).

- dotychczasowy "sektor budżetowy" otrzymał nową nazwę "**sektor instytucji rządowych i samorządowych**". Wydzielono w nim nowe podsektory: „instytucje rządowe szczebla centralnego”, „instytucje samorządowe” oraz „fundusze ubezpieczeń społecznych”. "Instytucje rządowe szczebla centralnego" obejmą podmioty zaliczane dotychczas do "budżetu państwa" oraz "funduszy celowych budżetu państwa", z wyłączeniem jednostek działających w sferze ubezpieczeń społecznych. "Instytucje samorządowe" obejmą podmioty zaliczane dotychczas do "budżetów terenowych" oraz "funduszy celowych budżetów terenowych". Do nowego podsektora "fundusze ubezpieczeń społecznych" zaliczone zostaną: kasy chorych, dotychczas wykazywane w "budżecie państwa", Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Rolniczego oraz zarządzane przez nie fundusze działające w sferze ubezpieczeń społecznych (lista funduszy uzgodniona z Ministerstwem Finansów) wykazywane dotychczas w "funduszach celowych budżetu państwa".

W nowej sektoryzacji dokonano również kilku przeklasyfikowań poszczególnych podmiotów. Zmiana klasyfikacji dotyczy m.in. agencji, zakładów budżetowych i gospodarstw pomocniczych, poczty, urzędów wojewódzkich, jednostek badawczo-rozwojowych. Wszystkie rozwiązania przyjęte w nowych zasadach klasyfikacji sektorowej zostały szczegółowo omówione w instrukcji przekazanej bankom. Instrukcja ta dostępna jest na stronie internetowej NBP (<http://www.nbp.pl/statystyka/formularze.html>).

Zmiany definicji agregatów monetarnych

Podstawowy dotychczas **agregat pieniężny M2 zastąpiony zostanie, zgodnie ze standardami EBC, agregatem M3**. Dodatkowo, dla celów analitycznych wyliczane i publikowane będą węższe miary pieniądza – M1 i M2 zgodne ze standardami unijnymi. Porównanie definicji poszczególnych miar pieniądza stosowanych dotychczas i obowiązujących począwszy od końca marca br. zawarte zostało w załączniku 1. Najistotniejsze zmiany polegają na:

- wyłączeniu z podaży pieniądza instrumentów (depozytów i papierów dłużnych) z terminem pierwotnym powyżej 2 lat – EBC tego typu instrumenty traktuje jako długoterminowe zobowiązania finansowe i nie zalicza ich do żadnej z miar pieniądza;
- dodatkowym zaliczeniu do wszystkich miar pieniądza środków zdeponowanych w monetarnych instytucjach finansowych przez „instytucje samorządowe” oraz „fundusze ubezpieczeń społecznych” (depozyty, operacje z przyrzeczeniem odkupu, dłużne papiery wartościowe) – operacje z tymi podsektorami zaliczane do zadłużenia netto sektora budżetowego;
- przesunięciu z M2 do najwęższego agregatu M1 depozytów typu overnight (24-godzinnych) – dotychczas tego typu depozyty mieściły się w kategorii depozytów terminowych, zgodnie z definicją EBC zaliczane są do depozytów bieżących i tym samym znajdują się w najwęższym agregacie M1;
- przesunięciu z miary M2 do M3 zobowiązań z tytułu operacji z przyrzeczeniem odkupu dokonanych z instytucjami niemonetarnymi (niemonetarne instytucje finansowe, gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych).

Konsekwencją tych zmian były również modyfikacje definicji czynników kreacji pieniądza. Zmiany te polegały na:

- zaliczeniu należności od „instytucji samorządowych” oraz „funduszy ubezpieczeń społecznych” do kategorii „należności”;
- zastąpieniu dotychczasowej kategorii „zadłużenie netto sektora budżetowego” węższą kategorią „zadłużenie netto instytucji rządowych szczebla centralnego”;
- włączeniu do „pozostałych pozycji netto” zobowiązań (depozyty, papiery wartościowe) z terminem pierwotnym dłuższych niż 2 lata.

Pragniemy ponadto zwrócić uwagę, iż definicja „należności” stosowana przez EBC, oprócz kredytów i pożyczek oraz papierów dłużnych obejmuje także papiery z prawem do kapitału (zarówno zaliczane do portfela banków, jak i do aktywów trwałych finansowych). Departament Statystyki podjął decyzję, aby w informacji przyspieszonej nie wprowadzać na razie tej modyfikacji. Zmiana taka wiązałaby się z koniecznością dokonywania dekadowej wyceny wszystkich akcji posiadanych przez banki, zarówno w portfelu, jak i w aktywach

trwałych finansowych, a przede wszystkim utrudniłaby obserwację istotnej z punktu widzenia prowadzonej polityki pieniężnej wielkości należności kredytowych w gospodarce. Celem informacji przyspieszonej jest umożliwienie bieżącej obserwacji podstawowych dla polityki pieniężnej kategorii, dlatego też postanowiono nie rozszerzać jej o papiery z prawem do kapitału, które stanowią istotną pozycję w bilansach banków. Wypełniając jednak standardy europejskie w zakresie definicji czynników kreacji pieniądza, począwszy od danych na koniec marca w publikacjach miesięcznych, opartych na sprawozdawczości bilansowej, kategoria należności obejmować będzie również papiery wartościowe z prawem do kapitału. Będą one wyróżniane w osobnej pozycji, aby umożliwić ich obserwację i zapewnić porównywalność z danymi dekadowymi.

Zmiany układu prezentacyjnego podstawowych informacji statystycznych

Stosownie do zmian wprowadzonych w sektoryzacji podmiotów oraz definicji agregatów monetarnych zmodyfikowany zostanie układ prezentacyjny publikowanych informacji statystycznych. Układ informacji dekadowej pozostanie najbardziej zagregowanym, syntetycznym zestawieniem, zawierającym jedynie podstawowe kategorie monetarne. Dotychczasowy „Bilans skonsolidowany systemu bankowego” zastąpiony zostanie zestawieniem zatytułowanym „Podaż pieniądza M3 oraz czynniki jego kreacji”. Porównanie dotychczasowego oraz wprowadzanego począwszy od danych na koniec marca br. układu danych prezentowanych w informacji dekadowej zamieszczone zostało w załączniku 2.

W publikacjach sporządzanych na podstawie miesięcznej informacji bilansowej wprowadzony zostanie bardziej rozbudowany układ stosowany przez EBC (załącznik 3). Podstawowe zestawienie bilansowe uzupełnione zostanie szeregiem dodatkowych tablic, zawierających szczegółowe dane dotyczące poszczególnych instrumentów finansowych (dane prezentowane będą w podziale na terminy, podsektory, operacje złotowe i walutowe itp.).

Miary pieniądza NBP (stan dotychczasowy)	Miary pieniądza NBP dostosowane do definicji EBC (od końca marca br.)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Gotówka w obiegu (bez kas banków) 2. Depozyty bieżące <ol style="list-style-type: none"> 2.1. osób prywatnych 2.2. podmiotów gospodarczych s. Niefinansowego (łącznie z inst. Niekomercyjnymi) 2.3. niebankowych instytucji finansowych 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gotówka w obiegu (bez kas banków) 2. Depozyty bieżące (łącznie z overnight) <ol style="list-style-type: none"> 2.1. gospodarstw domowych 2.2. niemonetarnych instytucji finansowych 2.3. przedsiębiorstw 2.4. instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gosp. dom. 2.5. instytucji samorządowych 2.6. funduszy ubezpieczeń społecznych
M1 (1+2)	M1 (1+2)
<ol style="list-style-type: none"> 3. Depozyty terminowe (łącznie z overnight) <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Osób prywatnych 2.1. Podmiotów gospodarczych s. Niefinansowego (łącznie z inst. Niekomercyjnymi) 3.2. Niebankowych instytucji finansowych 4. Bony oszczędnościowe i certyfikaty depozytowe (niezbywalne) 5. Operacje z przyrzeczeniem odkupu 	<ol style="list-style-type: none"> 3. Depozyty terminowe z terminem pierwotnym do 2 lat włącznie <ol style="list-style-type: none"> 3.1. gospodarstw domowych 3.2. niemonetarnych instytucji finansowych 3.3. przedsiębiorstw 3.4. instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gosp. dom. 3.5. instytucji samorządowych 3.6. funduszy ubezpieczeń społecznych 4. Depozyty z terminem wypowiedzenia do 3 miesięcy włącznie
M2 (M1+3+4+5)	M2 (M1+3+4)
	<ol style="list-style-type: none"> 5. Operacje z przyrzeczeniem odkupu 6. Dłużne papiery wartościowe z terminem pierwotnym do 2 lat włącznie
	M3 (M2+5+6)

Załącznik 2

Bilans skonsolidowany systemu bankowego (stan dotychczasowy)	Podaż pieniądza M3 oraz czynniki jego kreacji (stan od końca marca br.)
A. PODAŻ PIENIĄDZA M2	A. PODAŻ PIENIĄDZA M3
1. Pieniądz gotówkowy w obiegu	1. Pieniądz gotówkowy w obiegu
2. Zobowiązania złotowe	2. Depozyty
2.1. wobec osób prywatnych	2.1. gospodarstw domowych
2.2. wobec podmiotów gospodarczych	2.2. niemonetarnych instytucji finansowych
3. Zobowiązania walutowe	2.3. przedsiębiorstw
3.1. wobec osób prywatnych	2.4. instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych
3.2. wobec podmiotów gospodarczych	2.5. instytucji samorządowych
(łącznie z niebankowymi inst. finansowymi	2.6. funduszy ubezpieczeń społecznych
oraz inst. niekomercyjnymi)	3. Pozostałe składniki M3
B. Aktywa zagraniczne netto	B. Aktywa zagraniczne netto
C. Aktywa krajowe netto	C. Aktywa krajowe netto
1. Należności	1. Należności
1.1. od osób prywatnych	1.1. od gospodarstw domowych
1.2. od podmiotów gospodarczych	1.2. od niemonetarnych instytucji finansowych
(łącznie z niebankowymi inst. finansowymi	1.3. od przedsiębiorstw
oraz inst. niekomercyjnymi)	1.4. od instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych
	1.5. od instytucji samorządowych
	1.6. od funduszy ubezpieczeń społecznych
2. Zadłużenie netto sektora budżetowego	2. Zadłużenie netto instytucji rządowych szczebla centralnego
3. Saldo pozostałych pozycji (netto)	3. Saldo pozostałych pozycji (netto)

Tabela: Podaż pieniądza M3 i czynniki jego kreacji
Wyszczególnienie
1. Pieniądz gotówkowy w obiegu (poza kasami banków)
1.1. Pieniądz gotówkowy w obiegu (z kasami banków)
1.2. Gotówka w kasach banków
2. Depozyty i inne zobowiązania bieżące
2.1. Gospodarstwa domowe
2.2. Niemonetarne instytucje finansowe
2.3. Przedsiębiorstwa
2.4. Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych
2.5. Instytucje samorządowe
2.6. Fundusze ubezpieczeń społecznych
PIENIĄDZ M1 (1+2)
3. Depozyty i inne zobowiązania z terminem pierwotnym do 2 lat (włącznie) i zablokowane
3.1. Gospodarstwa domowe
3.2. Niemonetarne instytucje finansowe
3.3. Przedsiębiorstwa
3.4. Instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych
3.5. Instytucje samorządowe
3.6. Fundusze ubezpieczeń społecznych
4. Depozyty z terminem wypowiedzenia do 3 miesięcy (włącznie)
PIENIĄDZ M2 (M1+3+4)
5. Operacje z przyrzeczeniem odkupu
6. Dłużne papiery wartościowe z terminem pierwotnym do 2 lat (włącznie)
PIENIĄDZ M3 (M2+5+6)

7. Aktywa zagraniczne netto (7.1. - 7.2.)
7.1. Aktywa zagraniczne
7.2. Pasywa zagraniczne
8. Należności
8.1. Kredyty, pożyczki i inne należności
- gospodarstwa domowe
- niemonetarne instytucje finansowe
- przedsiębiorstwa
- instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych
- instytucje samorządowe
- fundusze ubezpieczeń społecznych
8.2. Dłużne papiery wartościowe
w tym: niemonetarnych instytucji finansowych
przedsiębiorstw
instytucji samorządowych
8.3. Papiery wartościowe z prawem do kapitału i udziały
w tym: niemonetarnych instytucji finansowych
przedsiębiorstw
9. Zadłużenie netto instytucji rządowych szczebla centralnego
9.1. Należności od instytucji rządowych szczebla centralnego
w tym: kredyty
papiery dłużne
9.2. Zobowiązania wobec instytucji rządowych szczebla centralnego
10. Długoterminowe zobowiązania finansowe
10.1. Depozyty z terminem pierwotnym powyżej 2 lat oraz z terminem wypowiedzenia powyżej 3 miesięcy
- gospodarstwa domowe
- niemonetarne instytucje finansowe
- przedsiębiorstwa
- instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych
- instytucje samorządowe
- fundusze ubezpieczeń społecznych
10.2. Dłużne papiery wartościowe z terminem pierwotnym powyżej 2 lat
10.3. Kapitał i rezerwy
11. Aktywa trwałe (bez aktywów finansowych)
12. Saldo pozostałych pozycji (netto)

UWAGA: w informacji przyspieszonej pozycje 8.3, 10 oraz 11 stanowią element składowy salda pozostałych pozycji (netto).